

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

น้ำ เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด และมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมวลมนุษยชาติ ประเทศต่าง ๆ ในโลก รวมทั้งประเทศไทย ต่างก็ประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำในทุกภาคส่วน ปัญหาเรื่องน้ำจึงเกิดขึ้นถี่และทวีความรุนแรงขึ้นตามลำดับ สำหรับปัญหาการขาดแคลนน้ำภาคเกษตรกรรม ซึ่งเป็นภาคที่ใช้น้ำมาก และได้ผลตอบแทนต่ำกว่าภาคอื่นๆ จึงถูกเรียกร้องให้ใช้น้ำอย่างประหยัดและมีความยั่งยืน สาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งเกิดจากการใช้น้ำชลประทานยังขาดประสิทธิภาพ มีการใช้น้ำอย่างฟุ่มเฟือย เพราะเป็นงานบริการแบบให้เปล่าจากรัฐ ทำให้ศักยภาพของการพัฒนาแหล่งน้ำธรรมชาติถูกลดทอนลงไป ขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำของผู้ใช้น้ำชลประทาน เกษตรกรใช้น้ำสิ้นเปลืองโดยไร้ประโยชน์ การควบคุมดูแลเอาใจใส่ด้านการส่งน้ำและบำรุงรักษามีน้อย ทำให้ประสิทธิภาพการชลประทานต่ำ จำเป็นต้องหาแนวทางเพิ่มคุณค่าของน้ำชลประทาน นอกจากนี้ยังพบว่าระบบและอาคารชลประทานที่สร้างขึ้นนั้นเสื่อมสภาพชำรุดเสียหาย เนื่องจากขาดการดูแลบำรุงรักษาที่เหมาะสม การสนับสนุนด้านงบประมาณมีจำกัด เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ความชำนาญและไม่เพียงพอในการปฏิบัติงาน พร้อมทั้งขาดความร่วมมือจากเกษตรกรผู้ใช้น้ำ ทำให้เกิดความท้อแท้ในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย

ดังนั้นเพื่อหาแนวทางการประสานความเข้าใจระหว่างเจ้าหน้าที่ชลประทานและเกษตรกรผู้ใช้น้ำ กรมชลประทานจึงได้ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน โดยองค์กรหรือกลุ่มผู้ใช้น้ำที่ได้จัดตั้งขึ้นจะมีบทบาท คือเป็นศูนย์รวมในการประสานงานระหว่างผู้ใช้น้ำ องค์กรปกครองท้องถิ่น กรมชลประทาน และส่วนราชการอื่นๆ ดำเนินการเพื่อให้สมาชิกผู้ใช้น้ำปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับขององค์กรผู้ใช้น้ำ ควบคุมการส่งน้ำในคูส่งน้ำ เพื่อให้มีการแบ่งปันน้ำแก่ผู้ใช้น้ำด้วยความเป็นธรรม ร่วมดูแลบำรุงรักษาคูส่งน้ำ และอาคารชลประทาน ตลอดจนร่วมกันแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยโครงสร้างขององค์กรผู้ใช้น้ำประกอบด้วย หัวหน้ากลุ่ม ที่ปรึกษา และสมาชิกผู้ใช้น้ำภายในคูส่งน้ำเดียวกัน อาจมีผู้ช่วย หัวหน้ากลุ่มตามความจำเป็น ลักษณะขององค์กรหรือกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานที่ได้จัดตั้งขึ้นแล้ว

ปรากฏว่ากลุ่มผู้ใช้น้ำในโครงการชลประทานต่าง ๆ หลายแห่งทั่วประเทศประสบปัญหาอุปสรรคพอสรุปได้คือ (1) สภาพกลุ่มผู้ใช้น้ำและกิจกรรมของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำมีความอ่อนแอยังไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร (2) การเสริมสร้างความร่วมมือ ร่วมใจ และความสามัคคี ระหว่างตัวสมาชิกกับกลุ่มผู้ใช้น้ำยังไม่บรรลุผลเท่าที่ควร (3) สภาพการใช้น้ำชลประทานไม่เต็มศักยภาพ ขาดการวางแผนและใช้ผิวดิน เกิดข้อขัดแย้งระหว่างสมาชิกด้านการใช้น้ำและการบำรุงรักษาในระดับแปลงนา (4) เกษตรกรไม่ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ กติกาของกลุ่มผู้ใช้น้ำ (5) ขาดการประสานงานและความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำกับเจ้าหน้าที่โครงการฯ

จากปัญหาของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำดังกล่าวข้างต้น กรมชลประทานได้มีการกลับมาพิจารณาและศึกษาโครงการชลประทานที่มีอยู่แล้ว เพื่อให้การบริหารและจัดการงานส่งน้ำและบำรุงรักษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์ได้ตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ ประกอบกับนโยบายจากรัฐบาลและกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบททุกด้าน ตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมา กรมชลประทานจึงได้กำหนดทิศทางการบริหารจัดการน้ำชลประทาน โดยมุ่งไปที่การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำจากน้ำชลประทานที่ได้รับการพัฒนาแล้วแทนการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อขยายพื้นที่ชลประทาน โดยการปรับเปลี่ยนจากการพัฒนาเชิงปริมาณ (Quantitative Oriented) ไปเป็นการพัฒนาเชิงคุณภาพ (Qualitative Oriented) ด้วย “ยุทธศาสตร์การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Approach)” โดยมีกระบวนการที่เป็นแนวทางสำคัญที่สุด คือ **การส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการน้ำชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วมด้านส่งน้ำและบำรุงรักษา (Participatory Irrigation Management : PIM)**

อ่างเก็บน้ำห้วยลิงโจน เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดกลางของกรมชลประทาน ซึ่งมีปริมาณน้ำเก็บกักน้อยกว่า 100 ล้านลูกบาศก์เมตร และมีพื้นที่ชลประทานน้อยกว่า 80,000 ไร่ เป็นโครงการชลประทานประเภทเพิ่มผลผลิตรวมของประเทศ ที่ได้รับการบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 - พ.ศ. 2519) แต่ติดขัดในเรื่องปัญหาที่ดินด้วยราษฎรบางรายไม่ยินยอม จึงไม่สามารถดำเนินการก่อสร้างในระยะเวลาช่วงดังกล่าวได้จนในที่สุดปัญหาเรื่องที่ดินซึ่งได้พิจารณาแก้ไขมาเป็นลำดับจนได้รับการยอมรับจากราษฎร จึงได้เริ่มดำเนินการก่อสร้างเมื่อปีงบประมาณ 2530 มีพื้นที่ทั้งหมด 14,544 ไร่ มีระบบส่งน้ำ มีระบบการแพร่กระจายน้ำในแปลงนาและอาคารประกอบครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด มีปริมาณน้ำเพียงพอสำหรับการส่งน้ำเพื่อการเพาะปลูกทั้งสองฤดู อ่างเก็บน้ำห้วยลิงโจนได้ดำเนินการจัดตั้งองค์กรหรือกลุ่มผู้ใช้น้ำเป็นที่เรียบร้อยแล้วที่มีสถานภาพไม่เป็นนิติบุคคล ได้แก่ กลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานพื้นฐานจำนวน 117 กลุ่ม และกลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทาน จำนวน 1 กลุ่ม มีสมาชิกผู้ใช้น้ำชลประทานรวมทั้งสิ้น 687 คน (สรุปโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยลิงโจน 2547 : 1 - 10)

ในปัจจุบันการดำเนินงานกิจกรรมกลุ่มผู้ใช้น้ำในเขตพื้นที่ชลประทาน อ่างเก็บน้ำห้วยลิงโจน สัมฤทธิ์ผลในระดับหนึ่งแต่ก็ยังประสบปัญหาด้านการส่งน้ำและบำรุงรักษาระบบชลประทาน สาเหตุสำคัญของปัญหาพบว่า สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการใช้น้ำชลประทานน้อย และไม่เต็มศักยภาพเท่าที่ควร ขาดการบำรุงรักษาระบบและอาคารชลประทาน การไม่ปฏิบัติตามแผนการส่งน้ำและแผนการปลูกพืชที่วางไว้ สภาพกิจกรรมของสมาชิกขาดความเข้มแข็ง การเสริมสร้างความร่วมมือร่วมใจและความสามัคคีระหว่างตัวสมาชิกกับองค์กรผู้ใช้น้ำนับว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างการปฏิบัติการกิจการประสานงานด้านการจัดการน้ำชลประทาน และการกำหนดความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำด้วยกันกับเจ้าหน้าที่โครงการฯ แม้จะมีระยะเวลาในการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานพื้นฐานเป็นเวลานาน ดังนั้นจากประเด็นปัญหาดังกล่าวจึงมีความจำเป็นต้องทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำในเขตชลประทาน อ่างเก็บน้ำห้วยลิงโจน โครงการชลประทานยโสธร เพื่อให้การบริหารและจัดการงานส่งน้ำและบำรุงรักษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์และสัมฤทธิ์ผลสูงขึ้น

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำในเขตชลประทาน อ่างเก็บน้ำห้วยลิงโจน โครงการชลประทานยโสธร จังหวัดยโสธร โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

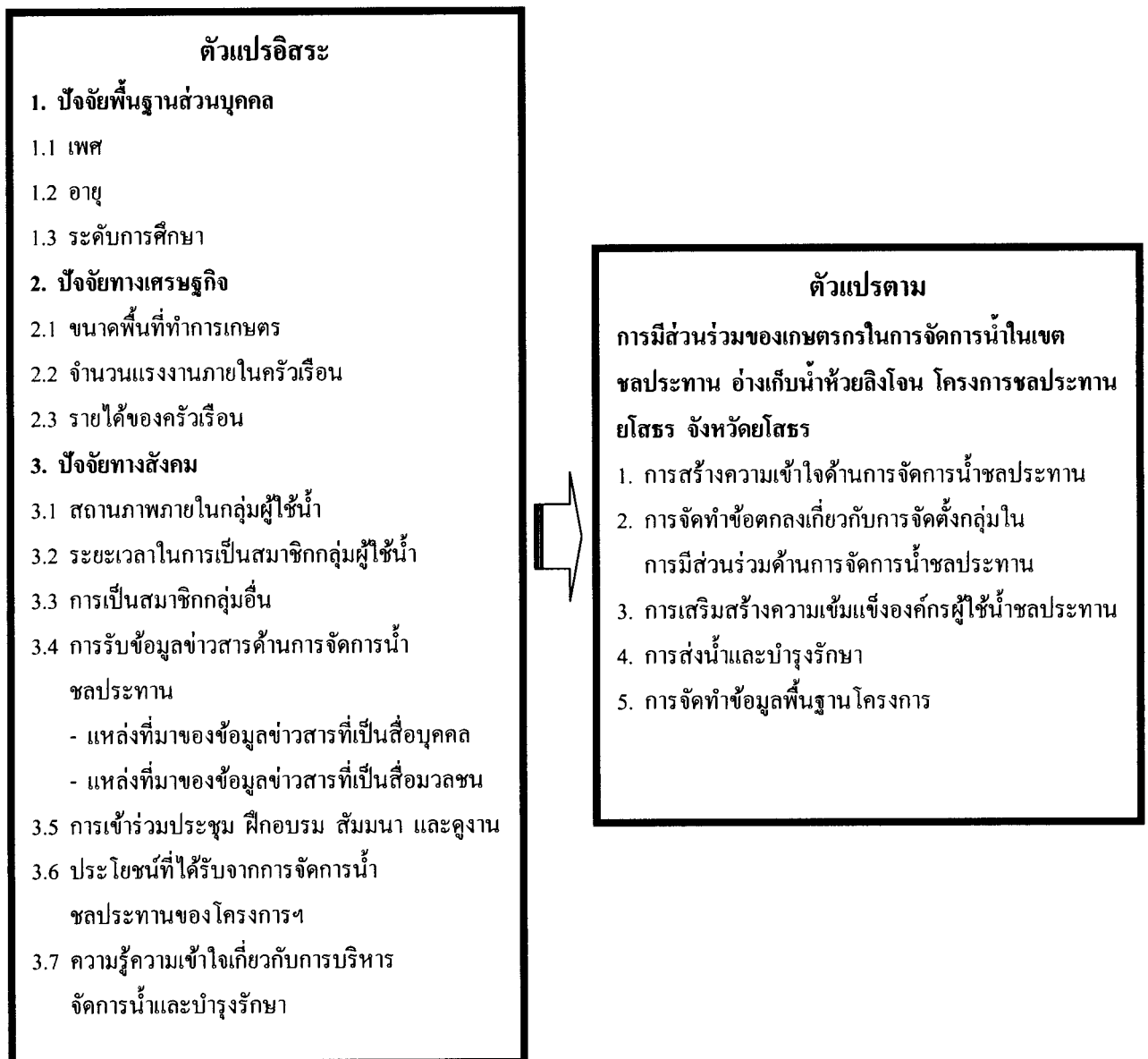
- 2.1 เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน
- 2.2 เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทาน
- 2.3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำ

ชลประทาน

- 2.4 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำชลประทาน

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษานี้มีกรอบแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ในการจัดการน้ำในเขตชลประทาน อ่างเก็บน้ำห้วยลิงโจน โครงการชลประทานยโสธร จังหวัดยโสธร แสดงในภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. สมมติฐานการวิจัย

ตัวแปรอิสระเกี่ยวกับ (1) ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ และระดับการศึกษา (2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร จำนวนแรงงานภายในครัวเรือน และรายได้ของครัวเรือน และ (3) ปัจจัยทางสังคม ประกอบด้วย สถานภาพภายในกลุ่มผู้ใช้น้ำ ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ การเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น การรับข้อมูลข่าวสารด้านการจัดการน้ำชลประทาน การเข้าร่วมประชุม ฝึกอบรม สัมมนา และดูงาน ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการน้ำชลประทานของโครงการฯ และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำและบำรุงรักษา มีอย่างน้อย 1 ตัวแปร ที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำชลประทานของเกษตรกรในภาพรวม

5. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำในเขตชลประทาน อ่างเก็บน้ำห้วยลิงโจน โครงการชลประทานยโสธร จังหวัดยโสธร มีขอบเขตดังนี้

5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา สำหรับแนวทางบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม (Participatory Irrigation Management : PIM) ของกรมชลประทานได้จำแนกเป็น 11 กิจกรรม คือ (1) การสร้างความเข้าใจในการมีส่วนร่วมด้านการจัดการน้ำชลประทาน (2) การจัดทำข้อตกลงการมีส่วนร่วม (3) การจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน (กลุ่มพื้นฐาน) (4) การเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน (5) การยกระดับองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน (6) การจัดตั้งคณะกรรมการจัดการชลประทาน (7) การจัดตั้งกองทุนชลประทาน (8) การจ้างเหมางานบำรุงรักษาแก่กลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน (9) การส่งน้ำและบำรุงรักษา (10) การประเมินความเข้มแข็งองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน และ (11) การจัดทำข้อมูลพื้นฐานโครงการ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะศึกษากิจกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำชลประทานของเกษตรกรจำนวน 5 กิจกรรม คือ (1) การสร้างความเข้าใจด้านการจัดการน้ำชลประทาน (2) การจัดทำข้อตกลงเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มในการมีส่วนร่วมด้านการจัดการน้ำชลประทาน (3) การเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน (4) การส่งน้ำและบำรุงรักษา และ (5) การจัดทำข้อมูลพื้นฐานโครงการ โดยศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ได้แก่ (1) ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล (2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และ (3) ปัจจัยทางสังคม

5.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทานที่ได้ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานพื้นฐานจำนวน 117 กลุ่ม พื้นที่ 14,544 ไร่ สมาชิกผู้ใช้น้ำรวมทั้งสิ้น 687 ราย ซึ่งขึ้นทะเบียนไว้กับกรมชลประทานแล้ว เป็นประชากรในการศึกษา โดยทำการเกษตรในพื้นที่โครงการก่อนเก็บข้อมูลเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 โครงการชลประทาน หมายถึง โครงการชลประทานที่ควบคุม ดูแลการส่งน้ำ และการบำรุงรักษาในคลองสายใหญ่ อาคารปากคลอง ตลอดจนเป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำแก่เกษตรกรด้านการใช้น้ำ และการดูแลบำรุงรักษาระบบชลประทาน

6.2 ระบบส่งน้ำ หมายถึง ระบบการนำน้ำไปสู่แปลงเพาะปลูก เช่น คลองส่งน้ำ คูส่งน้ำ และอาคารควบคุมน้ำ ที่อยู่ในระบบชลประทานในแปลงนา รวมทั้งระบบท่อของการให้น้ำแบบหยดหรือฉีดฝอย การให้น้ำใต้ผิวดิน

6.3 การจัดการน้ำชลประทาน หมายถึง การบริหารทรัพยากรน้ำชลประทานที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามเป้าหมายที่ได้ศึกษาและกำหนดไว้ และทำให้การบริหารโครงการนั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

6.4 การใช้น้ำชลประทาน หมายถึง การที่สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานนำน้ำไปใช้ประกอบการในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการใช้เพื่อการปลูกพืช ทำนา อุปโภค - บริโภค ใช้เลี้ยงสัตว์ หรือใช้เพื่อการอื่น ๆ

6.5 การบริหารการใช้น้ำชลประทาน หมายถึง การจัดการน้ำชลประทานของกลุ่มผู้ใช้น้ำ เพื่อให้สมาชิกทุกคนได้รับน้ำอย่างทั่วถึง ยุติธรรม และถูกวิธีการส่งน้ำ

6.6 ระบบชลประทานในแปลงนา หมายถึง ระบบการแพร่กระจายน้ำ (คูส่งน้ำ) ที่ส่งถึงแปลงเพาะปลูกของสมาชิก ๆ โดยตรง

6.7 แฉกส่งน้ำ หมายถึง คูส่งน้ำ 1 สาย เป็นคูน้ำที่แยกจากคลองซอยหรือคลองแยกซอย ทำหน้าที่ส่งน้ำเข้าถึงแปลงเพาะปลูกของเกษตรกร แต่ละแฉกส่งน้ำจะมีปริมาณน้ำสูงสุดผ่านท่อส่งน้ำเท่ากับ 30 ลิตรต่อวินาที สามารถจัดตั้งเป็นองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทานประเภทไม่เป็นนิติบุคคลหน่วยเล็กที่สุด 1 กลุ่ม

6.8 เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรที่ได้รับน้ำในเขตพื้นที่ชลประทานอ่างเก็บน้ำห้วยลิงโจน โครงการชลประทานยโสธร

6.9 กลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน (กลุ่มพื้นฐาน) หมายถึง เกษตรกรหรือสมาชิกผู้ใช้น้ำที่ได้รับประโยชน์จากทางน้ำชลประทาน 1 ท่อส่งน้ำเข้านา หรือ 1 แฉกส่งน้ำ รวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อจัดสรรแบ่งปันน้ำชลประทาน ร่วมมือกันซ่อมแซม บำรุงรักษาระบบและอาคารชลประทานในคูส่งน้ำให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ สามารถส่งน้ำได้ตลอดเวลา โครงสร้างองค์กรประกอบด้วยหัวหน้ากลุ่ม 1 คน (อาจมีผู้ช่วยตามความจำเป็น) พื้นที่กลุ่มผู้ใช้น้ำ ๔ ไม่ควรมากเกิน 1,000 ไร่ โดยกลุ่มไม่ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล

6.10 สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน หมายถึง เกษตรกรผู้ใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยลิงโจน เพื่อการเกษตรกรรมโดยรับน้ำไปใช้ในปริมาณที่พอเพียง และมีบทบาทความรับผิดชอบร่วมกันด้านการบริหารการใช้น้ำชลประทานภายในกลุ่ม

6.11 องค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน หมายถึง กลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน กลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทานที่มีสถานภาพไม่เป็นนิติบุคคล และสมาคมผู้ใช้น้ำชลประทาน สหกรณ์ผู้ใช้น้ำชลประทานที่มีสถานภาพเป็นนิติบุคคล ซึ่งเกิดจากการที่เกษตรกรผู้ใช้น้ำได้จัดตั้งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อจัดการน้ำและบำรุงรักษาระบบชลประทาน

6.12 ตำแหน่งพื้นที่รับน้ำเพื่อทำการเกษตร หมายถึง พื้นที่ทำการเกษตรที่ได้รับน้ำจากคลองส่งน้ำสายต่าง ๆ โดยมีลักษณะการแบ่งการจัดการน้ำชลประทานตามความยาวของคลองส่งน้ำในระยะทางใกล้เคียงกันออกเป็น 3 ช่วง คือ ต้นคลอง กลางคลอง และปลายคลองส่งน้ำ

6.13 การมีส่วนร่วมในการใช้น้ำ หมายถึง การให้ความร่วมมือ และเข้าร่วมในการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างประหยัด และให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยใช้กิจกรรมการจัดสรรน้ำ การดูแลรักษาโครงการ การปรับปรุงโครงการ การรักษาคุณภาพน้ำ และการป้องกันการสูญเสียน้ำโดยไร้ประโยชน์ในลักษณะ ดังนี้

6.13.1 ร่วมประชุม ฝึกอบรม และสัมมนา เพื่อรับทราบ หลักการ เหตุผล ความจำเป็น ประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการบริหารจัดการชลประทาน

6.13.2 ร่วมแสดงข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และตัดสินใจ หมายถึง การร่วมแสดงความคิดเห็น และตัดสินใจ โดยที่เกษตรกรและเจ้าหน้าที่กรมชลประทานร่วมพิจารณาในการเลือกกิจกรรม หรือแนวทางที่เหมาะสม เพื่อวางแผนการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ

6.13.3 ร่วมประชาสัมพันธ์ หมายถึง ร่วมเผยแพร่ และให้ความรู้แก่เพื่อนเกษตรกร เกี่ยวกับความสำคัญของการใช้น้ำจากโครงการชลประทาน

6.13.4 ร่วมปฏิบัติ หมายถึง ร่วมดำเนินงานตามกิจกรรมด้วยปฏิบัติตามกฎระเบียบ และกติกาการใช้น้ำชลประทาน พร้อมทั้งการสละแรงงานด้านส่งน้ำและบำรุงรักษา

6.13.5 ร่วมติดตามและประเมินผล หมายถึง ร่วมตรวจตราดูแล และ ประเมินผลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมต่าง ๆ ด้านการบริหารจัดการน้ำชลประทาน

6.13.6 ร่วมรู้สึกเป็นเจ้าของ หมายถึง ร่วมรับผิดชอบโดยมีความรู้สึกเกี่ยวข้อง เคืองร้อนเมื่อมีปัญหา และการใช้ประโยชน์อย่างระมัดระวังในการใช้น้ำจากโครงการชลประทาน

6.14 การบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม (Participatory Irrigation Management : PIM) หมายถึง การบริหารจัดการชลประทาน โดยเกษตรกรหรือผู้ใช้น้ำชลประทาน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายของการจัดการชลประทานเข้ามามีส่วนร่วมกับกรมชลประทานในการตัดสินใจบริหารจัดการ และดำเนินงานกิจกรรมชลประทานทั้งในด้านการก่อสร้าง ด้านการส่งน้ำและบำรุงรักษาตามที่ได้ตกลงร่วมกันหรือได้กำหนดขึ้น นอกจากนี้ยังรวมถึงการเข้ามามีส่วนร่วมขององค์กรปกครองท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด และ องค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น อีกทางหนึ่งด้วย

6.15 การมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้าใจด้านการจัดการน้ำชลประทาน หมายถึง การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการร่วมประชุม ฝึกอบรมและสัมมนา ร่วมแสดงข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และตัดสินใจ ตลอดจนร่วมประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจให้เพื่อนเกษตรกร ได้เข้ามามีส่วนร่วมด้านการบริหารจัดการชลประทาน เพื่อรับทราบหลักการ เหตุผล ความจำเป็น แนวทาง ประโยชน์ที่ได้รับ และเป้าหมายการมีส่วนร่วมตามที่กรมชลประทานกำหนดไว้ ซึ่งจะต้องสร้างความเข้าใจให้ทราบความเปลี่ยนแปลงในการจัดการชลประทาน เพื่อบูรณาการให้เกิดความร่วมมือกันในการปฏิบัติงานต่อไป

6.16 การมีส่วนร่วมในการจัดทำข้อตกลงเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มในการมีส่วนร่วมด้านการจัดการน้ำชลประทาน หมายถึง การที่เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมประชุม ร่วมแสดงข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และตัดสินใจ ร่วมประชาสัมพันธ์ ตลอดจนร่วมปฏิบัติตามข้อตกลง / ระเบียบ / ข้อบังคับ / กติกา หรือกฎเกณฑ์ด้านการใช้น้ำ และบำรุงรักษาภายในกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน เพื่อจัดทำข้อตกลงในเบื้องต้นและเก็บไว้เป็นหลักฐาน

6.17 การมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน หมายถึง การที่เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมฝึกอบรม / สัมมนา / ทัศนศึกษาดูงาน / ประชุม ร่วมแสดงข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และตัดสินใจ ตลอดจนร่วมประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างให้เพื่อนเกษตรกรเกิดความเข้าใจแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรผู้ใช้น้ำ ๑ และเพื่อการพัฒนาความรู้ ความสามารถ และทักษะของเกษตรกรผู้ใช้น้ำอย่างต่อเนื่องในด้านการบริหาร

จัดการน้ำและการบำรุงรักษาระบบชลประทานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อให้การบริหารงานขององค์กรผู้ใช้น้ำชลประทานเข้มแข็งสามารถช่วยตนเองได้ และเกิดความยั่งยืน

6.18 การมีส่วนร่วมในการส่งน้ำและบำรุงรักษา หมายถึง การที่สมาชิกผู้ใช้น้ำ องค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน องค์กรปกครองท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีกิจกรรมเข้ามามีส่วนร่วมคือร่วมกำหนดพื้นที่ส่งน้ำ ร่วมแจ้งความต้องการปลูกพืช ร่วมประชุม ร่วมสละแรงงาน ร่วมแสดงข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และตัดสินใจ ร่วมประชาสัมพันธ์ ร่วมปฏิบัติตามแผน ร่วมดำเนินงานการส่งน้ำ และแก้ไขปัญหาการใช้น้ำ ตลอดจนร่วมให้ข้อมูลสภาพพื้นที่เพาะปลูก เพื่อความเข้าใจ ความพร้อมในการร่วมกิจกรรมการส่งน้ำ บำรุงรักษา และกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านการตัดสินใจในเรื่องการบริหารจัดการ และการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ประเด็นสำคัญ ได้แก่ การดำเนินงานส่งน้ำและบำรุงรักษาของโครงการ ฯ ในแต่ละฤดูการส่งน้ำ

6.19 การมีส่วนร่วมในการจัดทำข้อมูลพื้นฐานโครงการ หมายถึง การที่สมาชิกผู้ใช้น้ำหรือองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทานเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลพื้นฐานโครงการ ฯ ร่วมแสดงข้อคิดเห็น และร่วมประชาสัมพันธ์ ให้เพื่อนเกษตรกรได้ทราบและเข้าใจในการจัดทำข้อมูลพื้นฐานโครงการฯ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จะต้องดำเนินการในระบบฐานข้อมูลภาพรวมขององค์กรผู้ใช้น้ำ เป็นข้อมูลที่จำเป็นทั้งในการบริหารจัดการชลประทาน การติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบชัดเจน เพื่อชี้ถึงผลสำเร็จและมาตรฐานบริการชลประทานของโครงการ

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลที่ได้จากการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทานครั้งนี้จะอำนวยประโยชน์ในการดำเนินงานของอ่างเก็บน้ำห้วยลิงโจน โครงการชลประทานยโสธร จังหวัดยโสธร ดังนี้

7.1 เป็นแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินการฟื้นฟูจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ การวางแผนปฏิบัติงานด้านการใช้น้ำของเกษตรกรจากอ่างเก็บน้ำห้วยลิงโจนให้เป็นไปอย่างมีคุณค่า ประหยัดและมีประสิทธิภาพ ส่งผลสะท้อนถึงการควบคุมการใช้น้ำชลประทานให้เหมาะสม และดำเนินไปในทิศทางที่ถูกต้องตามนโยบายและเป้าหมายของกรมชลประทาน

7.2 ข้อมูลจากการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานในการจัดการน้ำชลประทานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงขึ้น

7.3 เพื่อเป็นข้อมูลในการแก้ไขปัญหา อุปสรรค รวมถึงกำหนดข้อเสนอแนะให้มีการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทานจากโครงการชลประทานมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

7.4 นำผลการศึกษาไปปรับใช้ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทานในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป